

פסחים דף ב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קנה

מסקיה הגמרא את קושייתה: מְקַאָמְר רבי יהודה שיום י"ד נאסר
 בעשיית מלאכה משעת הניח החמה, אֲלָמָא ומוכחן שמשעת
 האור' דְקָאָמְר רבי אֲלִיעֶזֶר בן יַעֲקֹב, אֲוֹרְתָא ו-ליל י"ד הוא, לאחר
 ששקעה החמה של יום י"ג, ולא י"ד שחרית, שאם לא כן מה בינו
 לבין רבי יהודה, ואם כן אף אור' האמור במשנתנו הוא לילה.
 מתרצת הגמרא: לא לילה הוא, אלא מא' משעת האור' שאמר
 רבי אליעזר בן יעקב, משעת עמוד השחר הוא, שמאותה שעה
 נאסר יום י"ד בעשיית מלאכה, ולא כרבי יהודה הסובר שנאסר רק
 מהנך החמה.
 מהקשה הגמרא על תירוצו זה: אי הכי – אם גם לדעת רבי אליעזר
 בן יעקב רק יום י"ד אסור בעשיית מלאכה ולא לילה, אם כן מה
 דְקָאָמְר ליה ו-השקשה לון לרבי יהודה ה'יבן מצינו יום שְמִקְצָתוּ
 מותר פְעֻשִׁית מְלָאכָה ומקצתו אסור פְעֻשִׁית מְלָאכָה, נִמְאָ איהו
 לְנִפְשִׁית – הלא יש לו לרבי אליעזר בן יעקב להקשות כן גם על
 שיטת עצמו, דְהָא אִיבָא לְיָלָה דְקָאָמְר רבי אֲלִיעֶזֶר בן יַעֲקֹב –
 שהרי גם לדבריו ליל י"ד מותר בעשיית מלאכה, והיכן מצינו
 שיהיה חלוק דין היום מדין הלילה שלפניו, הלא בכל מקום היום
 והלילה שוים.
 מתרצת הגמרא: הָכִי קָאָמְר – כך אמר רבי אליעזר בן יעקב לרבי
 יהודה, בְּשִׁלְמָא לְיָדִיד – הדבר מובן לשיטתי שהיום נאסר ולא
 הלילה, שהרי אֲשַׁבְּחָנָא דְקָאָמְר פְּלַגֵּי רַבְנָן בֵּין יָמָא לְלֵילָא – מצינו
 במקום נוסף שחילקו חכמים בין היום לבין הלילה שלפניו, (דרינן)
 [הרי תנינא] לַגְבִּי תַעֲנִית צְבוּר, עַד מְתֵי אוּבָל אַדָּם וְשׁוֹתָהּ, עַד
 שְׁעִילָה עֲמוּד הַשַּׁחַר של יום התענית, דְּבִרֵי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בן יַעֲקֹב. רַבִּי
 שְׁמַעוֹן אָמַר, מותר לאכול ולשתות עד זמן קְרוֹת הַנֶּבֶר ו-קריאת
 התרנגול בפעם הראשונה. הרי שלדברי הכל רק יום התענית
 אסור באכילה ושתייה, ולא הלילה שלפניו. והוא הדין לעשיית
 מלאכה בערב פסח, שנאסרה רק ביום י"ד ולא בלילה שלפניו.
 אֲלָא לְרִדְדָךְ – לשיטתך שנאסרה מלאכה רק מהנך החמה ולא
 מעלות השחר, הִיכָא אֲשַׁבְּחָנָא יָמָא גּוֹפִיָה דְפְלַגֵּי בֵּית רַבְנָן – היכן
 מצאנו שיחלקו חכמים ביום עצמו, ויאסרו דבר מסוים רק בחלק
 ממנו, והרי היום מתחיל מעמוד השחר ולא מהנך החמה.
 הגמרא מפרשת את המישא ומתן שבין רבי אליעזר בן יעקב
 לרבי יהודה: שנינו במביתא לעיל, אָמַר ליה רבי יהודה, הוּא ויום
 י"ד עֲצָמוּ יוֹכִית, שְׁמִקְצָתוּ מותר בְּאִכִּילַת חֲמִין, ומקצתו אסור
 בְּאִכִּילַת חֲמִין. שואלת הגמרא: הלא שְׁפִיר קָאָמְר ליה – יפה השיב
 לו רבי יהודה לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר, שהרי מצינו בערב פסח עצמו שחלוק
 חלקו האחד מחלקו השני לענין איסור אכילת חמין, ומה סבר רבי
 אליעזר.
 משיבה הגמרא: הָכִי קָאָמְר ליה ו-כך אמר לון רבי אֲלִיעֶזֶר לרבי
 יהודה, אָמַינָא לָךְ אֲנָא מְלָאכָה דְרַבְנָן – אני טוען לך שבאיסור
 דרבנן כגון עשיית מלאכה בערב פסח לא מצינו שאסרו חכמים רק
 את מקצת היום, ואת אָמַר לִי חֲמִין דְאֲוִירִיתָא – ואילו אתה מוכיח
 לי שיתכן לחלק באותו יום עצמו ממה שמצינו כן באיסור חמין
 שהוא איסור מן התורה. הלא ודאי שבאיסור תורה מצינו דְעַד
 הָבָא ו-שעד כאן, מחצות היום ואילך אָסְר רְחֻמְנָא – אסרה
 התורה, וְעַד הָבָא שְׂרָא רְחֻמְנָא – ועד לאותה שעה היתירה התורה,
 וגזירת הכתוב היא. אבל באיסור דרבנן, כגון באיסור מלאכה, לא
 מצינו בשום מקום שאסרו חכמים דבר מסוים רק במקצת היום.
 הגמרא מפרשת מדוע לא קיבל רבי יהודה טענה זו: וְאִידָךְ – ורבי
 יהודה סובר, שגם באיסור דרבנן מצינו שחילקו חכמים באותו יום
 עצמו. שהרי איסור אכילת חמין מן התורה הוא רק מחצות יום י"ד
 ואילך, ואילו בְּשַׁעוֹת החמישית והשישית של יום י"ד האיסור אינו
 אלא מְרַבְּנָן, הרי שאסרו חכמים רק מהשעה החמישית, ואילו את
 ארבע השעות הראשונות של היום לא אסרו. הגמרא מפרשת
 מדוע מיאן רבי אליעזר בן יעקב בהוכחה זו: וְאִידָךְ – ורבי אליעזר
 בן יעקב סובר, מה שהוסיפו חכמים שתי שעות לאיסור חמין אינו
 איסור בפני עצמו, אלא הִתְקַהָה הוּא דְעָבוּד ו-שעשו רַבְנָן לְאִיסוֹר
 דְאֲוִירִיתָא. שהקדימו חכמים את זמן שריפת החמין בשעה, משום

מקשה הגמרא: הָא מְקַאָמְר ו-ממה שאמר] בסוף הכתוב ו'בְּלֵילָה'
 יְהִי כְנֶגֶב, אֲלָמָא ו-מוכחן שאור' שנאמר בתחילתו יָמָא ו-יום]
 הוא ולא לילה, ומשמעות הכתוב היא, לאור יקום רוצח/ ביום
 שעוברי דרכים מהלכים בו עומד הרוצח על אם הדרך והורגם
 ונוטל את ממונם, ו'בלילה יהי כנגב' לחתור בבתים. מתרצת
 הגמרא: הָתָם ו-שם] בכתוב האמור משמעות 'אור' אינה יום, אלא
 כולו מדבר בגב שבו במחתרת, וְהָכִי קָאָמְר – וכך היא כוונת
 הכתוב. לאור יקום רוצח/ אִי פְּשִׁיטָא לָךְ מִלְּתָא כְּנֶהְרָא דְאֲנַפְשׁוֹת
 קָאָתִי – אם ברור לך הדבר כאור, שכאשר יעמוד הגנב על ממונו
 ולא יניחנו לגונבו יקום הגנב נגדו ויהרגנו, נגב זה רוצח הוא, וְנִמְנו
 לכל אדם לְהַצִּילוֹ לנגב כְּנַפְשׁוֹ של הגנב ולהורגו בטרם ייהרגו.
 ו'בלילה יהי כנגב', וְאִי מְסַפְקָא לָךְ מִלְּתָא כְּלֵילָא – ואם ספק
 אצלך הדבר כלילה האם אכן יהרוג הגנב את הגנב כשיעמוד על
 ממונו, יְהִי הוּא כְּעִינְיָךְ רק כְּנֶגֶב ולא כרוצח, וְלֹא נִתְּן לְהַצִּילוֹ
 כְּנַפְשׁוֹ וְלִהְרוֹגוֹ.
 הגמרא מוסיפה להקשות על רב יהודה: מִיִּתְיָבִי – הקשו בני
 ישיבה, נאמר באיוב (u), 'הִשְׁכַּחוּ כּוֹכְבֵי נִשְׁפֹּ, וְכֹן לְאוֹר וְאִין, וְאֵל
 רִיָּהּ כְּעִפְעֵי שָׁחַר', שילל לאור איוב את ליל עיבורו ואמר, שיחשיכו
 לו הכוכבים, ויצפה לאור שיבוא וידמה בעיניו שאינו מגיע, ולא
 יראה בניצוצי האור של הבוקר. ומְקַאָמְר ו-ממה שנאמר] 'כֹּן
 לְאוֹר וְאִין', ומשמעות הדברים היא שיצפה ליום שיבוא, אֲלָמָא
 ו-מוכחן שאור' יָמָא ו-יום] הוא. מתרצת הגמרא: הָתָם ו-שם]
 בכתוב האמור משמעות 'אור' אינה יום, אלא מִלְּטָא הוּא דְקָאָמְר לִי
 לִית אִיבָּ לְמִלְּיָה – קילל איוב את מזלו ואָמַר, וְהָא רַעְוָא דְלִיצִיפִיה
 תְּךָ נְבִירָא לְכַהֲרָא וְלֹא לִישְׁכַּחִיה – יהי רצון שיצפה אותו אדם
 [כלומר הוא עצמו] שיאיר לו מזלו, ולא ימצאו.
 הגמרא מוסיפה להקשות על רב יהודה: מִיִּתְיָבִי, נאמר בתהלים
 (קלט יא) 'וְאִזְמַר אֲךָ חֶשֶׁךְ יִשׁוּפְנִי, וְלֵילָה אִוֵּר כְּעִנְיָי', שאמר דוד,
 בתחילה כשהייתי נרדף סברתי שכל ימי תחשיך עלי חשכת לילה
 זו, ולבסוף אותו לילה וחושך נהפך לי ליום. ומכך שקרא ליום
 'אור' אֲלָמָא ו-מוכחן שאור' יָמָא ו-יום] הוא, ולא כדברי רב
 יהודה, הסובר שאור הוא לילה. מתרצת הגמרא: הָתָם ו-שם]
 בכתוב האמור הָכִי קָאָמְר ו-כך אמר] דוד, אֲנִי אָמַרְתִּי בתחילה
 לאחר שחטאתי במעשה בת שבע, אֲךָ חֶשֶׁךְ יִשׁוּפְנִי לְעוֹלָם הָא
 שְׁהוּא יוֹמָה לְיוֹם, ואסרד אף ממנו. ואילו עֲבָשׁוֹ לאחר שנמחל לי
 חטאי, אפילו הָעוֹלָם הָהוּא שְׁהוּא דוֹמָה לְלֵילָה וְהִיִּיתִי שְׂרוּי בו בחושך
 ובחפרה, 'אוֹר כְּעִנְיָי' – האיר לי. ולפי זה משמעות 'אור' אינה יום,
 אלא הארה.
 הגמרא חוזרת להקשות על רב הונא הסובר שאור' הוא יום:
 מִיִּתְיָבִי, שנינו במשנה (להלן ע) רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, בּוֹדְקִין את החמץ
 אוֹר (ל) אֲרֻבָּעָה עָשָׂר בַּיּוֹם. וְאִם לא בדק באותה שעה יבדוק
 בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שַׁחֲרִית. וְאִם גם אז לא בדק, יבדוק בְּשַׁעַת הַבִּיעוּר
 של החמץ. ומְקַאָמְר ו-ממה שאמר] רבי יהודה 'בוֹדְקִין אוֹר
 אֲרֻבָּעָה עָשָׂר וְבְאַרְבָּעָה עָשָׂר שַׁחֲרִית' אֲלָמָא ו-מוכחן שאור' ארבעה
 עשר' אֲוֹרְתָא ו-ליל י"ד] הוא, שהרי בוקר י"ד הוא הזמן השני
 שנאמר במשנה. מסיקה הגמרא, שְׁמַע מִיָּנָה – אכן יש להוכיח
 ממשנה זו שאור הוא לילה.
 הגמרא מוסיפה להקשות על רב הונא מברייתא: מִיִּתְיָבִי, שנינו
 במשנה (להלן ע), מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בערבי פסחים
 אסור לעשות בו מלאכה. ושנינו בברייתא, מְאִימִית אֲרֻבָּעָה עָשָׂר
 בַּיּוֹם אָסוּר פְּעֻשִׁית מְלָאכָה, רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בן יַעֲקֹב אָמַר, מְשַׁעַת הַנֶּיֶן
 הָאוֹר, וְלֵהֲלֹךְ בְּיֹאֵר מִהוּ זְמַן זֶה. ורבי יהודה אָמַר, מְשַׁעַת הַנֶּיֶן
 הַחֲמָה, לפי שאז היא שעת כניסת הפועלים למלאכה. אָמַר לִיה
 רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בן יַעֲקֹב לְרַבִּי יְהוּדָה, לדברייך שאין המלאכה נאסרת
 אלא מהנך החמה, וְכִי הִיבֵן מְצִינוּ יוֹם שְׁמִקְצָתוּ אָסוּר פְּעֻשִׁית
 מְלָאכָה ומקצתו מותר פְּעֻשִׁית מְלָאכָה. אָמַר לִיה רַבִּי יְהוּדָה, הוּא
 ויום י"ד] עֲצָמוּ יוֹכִית, שְׁמִקְצָתוּ מותר בְּאִכִּילַת חֲמִין, ומקצתו אסור
 בְּאִכִּילַת חֲמִין, שהרי רק מחצות היום הוא נאסר באכילה. ואף
 לענין איסור מלאכה, מקצת היום אסור ומקצתו מותר.